

TILCSIK GYÖRGY

**A „VÁROSSZÉPÍTŐ BIZOTTMÁNY”
INTÉZMÉNYE SZOMBATHELYEN
1867 ELŐTT**

Szombathely püspöki székhellyé válása, majd pedig az ennek nyomán a 18. század utolsó, valamint a 19. század első két évtizedében megindult és kiterelhelyesedett dinamikus fejlődése –amelyet az 1817-ben lezajlott nagy tűzvész sem tudott hosszabb időre megakasztani– már az 1830-as évek elején szükségessé tette, hogy a város életét irányító magisztrátus intézményesen gondoskodjon a megnövekedett számú lakó- és középület, valamint az utcák és terek rendszeres szépítéséről, csinosításáról.

Az 1832. szeptember 27-én megtartott városi közgyűlés ezért úgy határozott, hogy egyfelől a pusztító tüzesetek megakadályozására rendszeresített eszközök megfelelő karbantartását szabályozó, másfelől a javításra szoruló épületek renoválását, és általában a megyeszékhely csinosítását célzó intézkedések kidolgozására egy, a városbíró, Schenk Ferenc elnöklete alatt működő, összesen 13 tagú bizottságot küld ki, amelynek meghagyták, hogy javaslatait már a legközelebbi közgyűlésre nyújtsa be.¹

A kiküldött választmány az 1833. április 24-én lezajlott közgyűlés elébe terjesztett, 6 pontból álló, részben elvi megfontolásokat, részben pedig gyakorlati teendőket tartalmazó indítványa bevezetésként a következő tényfeltáró megállapítást tette: *„A szomorú tapasztalás azt mutatván, hogy a városnak minden igazaiban lett csorbulása leg inkább az által okoztatott, hogy a polgárok részént valósággal, részént pedig szinlelve törvényes igazaikat, és kötelességeiket nem tudván, gyakorta magok a város igazaival ellenkezőket tettek, és ott, hol szükséges lett volna, a városi tanácsnak helyben hagyását meg nem kérték, sőt azzal éppen ellenkezőleg cselekedtek, és így az egész közönségnek sokszor egyes polgárnak csekély haszna miatt helyre hozhatatlan kár okoztatott.”*²

Tilcsik György: A „Városszépítő Bizottmány” intézménye Szombathelyen 1867 előtt. In: Vas megyei levéltári füzetek. Szombathely: Vas Megyei Levéltár, 1989. 107–118. o.

Az 1833. április 24-i városi közgyűlés a választmány javaslatainak csaknem minden elemét elfogadva a következő határozatokat hozta:

1. A város addig alkotott jogszabályait, statútumait ki kell nyomtatni és minden városi polgárhoz el kell juttatni.

2. A városi tisztviselők –a városhíró kivételével– hivatali megbízatásukat a jövőben nem az addigi gyakorlat szerint egy, hanem három esztendőre kapják.

3. A város piacterén álló és az 1817. évi nagy tűzvész során erősen megrongálódott városi tornyot és a mellette, valamint az alatta elhelyezkedő városi börtönt –miután azok erősen elcsúfítják a tér képét– sürgősen el kell bontani. A városháza emeletréépítéssel egybekötött renoválását pedig oly módon kell végrehajtani, hogy az átépített városházában helyet kapjon a városi torony és a börtön is.

4. Szombathely éjszakai rendjének és nyugalmanak biztosítására az éjjeli őrök számát az eddigi kettőről négyre kell emelni, és a közbiztonság fokozására a városban mielőbb 24 lámpát kell felállítani. A lámpák felállításához és működtetéséhez szükséges anyagi fedezetet lehetőleg önkéntes adakozásból kell előteremteni, amennyiben pedig ez nem lenne elegendő, úgy Vas megyéhez kell fordulni segítségért.

5. A koldulás megakadályozására pontos felmérést kell készíteni a város lakóinak önkéntes adakozásáról. Azon személyek házait pedig, akik anyagi lehetőségeik ellenére pénzzel nem hajlandók hozzájárulni szegénysorsú embertársaik támogatásához, meg kell jelölni, és e házakat a koldusok hetente felkereshetik.

6. A város közterületeinek tisztántartása, és általában a városkép csinosítása érdekében legfontosabb teendőként az utcák és terek járósíntjének kiegyenlítését, nivellálását a szükséges levágásokkal és feltöltésekkel mielőbb el kell végezni.³

Szombathely város tanácsa e határozatainak döntő többsége néhány éven belül megvalósult, ám az 1832-ben életre hívott választmány –miután minden valószínűség szerint alkalmi jellegű, vagyis egyszeri megbízatással kiküldött volt– nem működött tovább. A tevékenységére utaló adatok hiánya mellett erre abból is következtethetünk, hogy a város 1837. június 24-én megtartott közgyűlése Schenk Ferenc városhíró indítványára egy 14 tagot számláló, immáron állandó választmány az ún. Csinosságra Ügyelő Bizottság felállítását

határozta el,⁴ amelynek feladatát így fogalmazták meg: „Városunk külső alakjára nézve a bátorságost, szükségéset, hasznost, kényelmest és díszest célul véve, mindenre amit e körben célszerűen eszközöndőnek vél, gondját és figyelmét kiterjeszteni és arról terv szerint készített javallatát a Nemes Tanács helyben hagyása alá bocsájtani, az általa eszközöltekről pedig idő szakaszonként közgyűlésekben érdemes közönséget tudósítani fogja.”⁵

A közgyűlés ezen, lényegében csak általánosságokat tartalmazó elvárásokat máris konkretizálta, és a Csinosságra Ügyelő Biztosság első feladataivá a célszerű tűzrendészeti előírások kidolgozását, a tűzoltó eszközök praktikus tárolási módjának és helyének megállapítását, valamint a városi utcák állapotának gyökeres javítását célzó javaslat elkészítését tette.⁶ Az 1837. június 24-i városi közgyűlés még egy, témánk szempontjából igen fontos és ugyancsak előremutató döntést hozott. Előírták ugyanis, hogy a jövőben az újonnan felépítendő, illetőleg külső alakjukban átalakítandó épületek tervrajzait előzetesen be kell mutatni a Csinosságra Ügyelő Biztosságnak, és az építési vagy átalakítási munkálatok csakis az onnan megkapott jóváhagyás megérkezése után kezdődhetnek meg.⁷

A Biztosság tagjai nem sokat vesztegetve az időt munkához láttak és 1837. június 30-án ülést tartottak, amelyen többek között behatóan foglalkoztak a Kis Karicsa (az egykori Kiskar) és a Kám (más néven: Kámoni, ma: Szily János) utca állapotával. Az ülés –elfogadva Hegedűs Sándor megyei főmérnök alapos helyszíni vizsgálat nyomán előterjesztett javaslatait– a legfontosabb teendőket az alábbiak szerint határozta meg:

1. A szóban forgó utcák nivellálását úgy célszerű elvégezni, hogy az azokon lévő laza földréteg elhordása után a kemény rétegre kavicsréteget kell helyezni.

2. Az utcák hossz tengelyére merőlegesen, az azokra kerülő víz elvezetését biztosító, kis levezető árkokat kell ásni.

3. A szükséges helyeken az utcák járószintjét kövekkel és fővennyel meg kell erősíteni.

4. Az egyes házakba vezető fahidakat részben esztétikai okok, részben pedig amiatt indokolt lenne eltávolítani, mivel azok a felgyülemelő víz elfolyását akadályozzák.

A Biztosság e javaslatait a városi tanács másnap, tehát 1837. július 1-én megtartott ülése elé terjesztette, ahol azokat elfogadták, de

az indítványban említett szintváltoztatási munka megtervezését és a felmerülő költségek megállapítását a Biztosságra bízta.⁸

A Csinosságra Ügyelő Biztosság legközelebbi ülését 1837. július 11-én tartotta. Az itt megszövegezett tervezet szerint –mivel a Kis Karicsa utca szekerek által használt részének szintje lényegesen magasabb volt a már kövezett gyalogjárda szintjénél– szükségessé vált utóbbi megemelése úgy, hogy a házakba való bejárás ne nehezüljön, és a két kövezeti szint találkozása egy, a víz lefolyását biztosító csatornát képezzen. Miután e munka elvégzése nem csupán a köz, hanem egyszersmind, az egyes háztulajdonosok egyéni érdekeit is szolgálná, a választmány azt kezdeményezte, hogy a gyalogjárda újonnan történő kövezésének költségeit felerészben a háztulajdonosok viseljék. A Biztosság ugyanakkor –annak megakadályozására, hogy a szekerek a gyalogjárdára hajtván, azt megrongálják– indítványozta, hogy a városi tanács kötelezze a háztulajdonosokat, hogy a szekérút és a gyalogjárda közötti vízlevezető csatorna mellé állíttassanak karókat. A Biztosság vállalta, hogy e karókat –természetesen az érintett személyek költségén– egységes kivitelben elkészítteti.

A Csinosságra Ügyelő Biztosság e tervezetét az 1837. július 12-ére összehívott városi tanácsülés vitatta meg, mely tanácsülésre meghívták az érdekelt Kis Karicsa utcai háztulajdonosokat is. A Biztosság benyújtott javaslatát nyilvánosan felolvasták és a jelenlévő háztulajdonosok egységesen vállalták a járda újraköveztetésének rájuk eső költségeit.⁹

A rendelkezésre álló források egyértelműen bizonyítják, hogy a szombathelyi Csinosságra Ügyelő Biztosság tagjai nagyon komolyan vették megbízatásukat, és 1837. szeptember 16-án, október 4-én és 1838. január 2-án is ülést tartottak. Az itt megtárgyalt és véglegesített indítványokat természetesen a városi tanács elé terjesztették, amelynek 1838. július 7-i ülése együtt tárgyalta meg azokat. E tanácsülés a Biztosság három fent említett tanácskozásán kialakított javaslatok alapján a következő fontosabb határozatokat hozta:

1. A városi utcák rendezését megelőző felmérésre önként és díjazás nélkül vállalkozó megyei főmérnök, Hegedűs Sándor mellé a felméréshez szükséges munkások bérét a városi pénztárból fedezik.

2. A Kám utcában elhelyezni rendelt, de még el nem készült, egységes kivitelezésű karók elkészíttetését a Csinosságra Ügyelő Biz-

tosságra bízták, és meghagyták, hogy a város minden utcájában hasonló korlátfákat kell felállítani.

3. Az utcák tisztasága érdekében egyrészt a háztulajdonosok feladatává tették, hogy a házaik előtt lévő szemetet és törmelékot szállítsák vagy szállíttassák el, másfelől pedig megtiltották, hogy a házból a mosásra vagy más egyéb célra felhasznált és elhasznált vizet az utcára öntsék.

4. A Csinosságra Ügyelő Biztosság tagjait –az őket ért zaklatásokat elkerülendő– a jövőben munkájuk során a városi külső tanács egyik tagja mindig elkíséri.

5. A Biztosság előterjesztése alapján két szombathelyi háztulajdonost köteleztek arra, hogy „veszedelmesnek talált” kéményeik tűzveszélyességét sürgősen szüntessék meg.

6. Az újonnan lekövezett utcák rendszeres karbantartását biztosítandó, szerződést kötöttek Németh József városi őrrrel, aki évi 55 forint fizetésért vállalta a feladatot.¹⁰

Szombathely város tanácsa két héttel később, 1838. július 21-én lezajlott ülésén a Csinosságra Ügyelő Biztosság előterjesztése alapján megtárgyalta a Föl (ma: Kőszegi) utcában lévő vízfolyás és az utca lekövezésének kérdését.¹¹ Sajnos a Biztosság e javaslata nem maradt meg a városi levéltár iratai között.

Szombathely város 1841. szeptember 4-én megtartott közgyűlése –azon megfontolásból, hogy a városi magisztrátus különféle rendelkezései a nem megfelelő publicitás miatt jórészt ismeretlenek a város lakosságának többsége előtt– elrendelte, hogy Szombathely közbiztonságának, rendjének és csinosságának előmozdítására korábban és újabban hozott, 6 pontból álló rendeletét sürgősen közhírré kell tenni.¹²

E határozatok közül a 6. számú a következőket tartalmazta a megyeszékhely szépítésével kapcsolatban: „*A városnak részint csinossága, s tisztasága, részint kényelme úgy kívánván, hónap, söpredéknek, vagy egyéb gaznak az utcákra hordása, bár mi öntéseknek, vagy csak tiszta viznek is ugyan az utcákra csapolása, vagy kiöntése, annyiszor mennyiszor fizetendő 4 ft büntetés alatt tiltatik. Szint e fenyíték alatt a házi gazdáknak házaik elől tél idején a hónap elhanyagatása, s ez által gyalogút nyitása kötelességökké tetetik. Azért az utcákon gyűjtött söpredék, vagy az udvarokra vagy –a fennálló*

*rendelések következtében eltakarítás végett– minden utcában az e végre különösen kijelelt helyre hordandó.*¹³

Szombathely város közgyűlésének e 6 pontos határozattervezetét Vas megye 1843. február 6-ára összehívott közgyűlése elé terjesztették, amely azt néhány kisebb, a városszépítéssel foglalkozó 6. pontot nem érintő módosítással jóváhagyta,¹⁴ amely rendelkezést Szombathely város tanácsának 1843. március 4-én megtartott ülése tudomásul vette, és úgy határozott, hogy azt 2.000 példányban ki kell nyomtatni és a város lakói között szét kell osztani.¹⁵

Sajnos nem sikerült olyan forrásokot találjunk, melyek a szombathelyi Csinosságra Ügyelő Biztosság és a városi tanács 1841 és 1848 közötti városszépítő tevékenységét dokumentálnák. Ez azonban természetesen nem jelenti azt, hogy a tanács vagy a Biztosság nem végzett volna ilyen munkát.

Az 1848:XXIII. tc. 28. §. előírása szerint Vas megye székhelyén is megalakították az Építő és Szépítő Bizottmányt, mégpedig az 1848. augusztus 21-én megtartott városi közgyűlésen.¹⁶ A bizottmány azonban a hamarosan meginduló önvédelmi háború, majd pedig az osztrák megszállás ideje alatt nem működött. Nincs nyoma annak sem, hogy a Bach-korszakban hatóságilag intézményesített városszépítő tevékenység folyt volna Szombathelyen. Az első egyértelmű adat a Schmerling-provizórium időszakából származik.

Az 1864. október 20-án lezajlott városi képviselőtestületi ülésen a megjelent képviselők feltétlenül szükségesnek vélték, hogy a hamarosan bekövetkező széleskörű és messzeható gazdasági és társadalmi változásokat ne csupán passzívan kísérik figyelemmel, hanem azok alakításából, mégpedig a város javát célzó alakításából aktívan és tevélegesen kivegyék részüket. Az ülés rámutatva a legfontosabb ilyen, a város életét közvetlenül és alapvetően befolyásoló, sőt megváltoztató tényezőre, nevezetesen a Bécs és Nagykanizsa közötti és Szombathelyt is érintő vasútvonal hatására, elrendelte „... a város elhelyezési tervét felvenni, és arra figyelni, hogy a városi csinosság szilárd építkezés, tüzi biztonság, szabad közlekedés, kereskedelmi forgalom, iparüzlet és mindazon érdekek előmozdításának, melyek a község felvirágzására, a kereskedelmi és iparüzlet szükséges forgalmára, ugy a község mind egyesek érdekében nélkülözhetelen szükségese, ezen közérdekű tervnek kidolgozása, az építkezés és csinostás létre hozatala és fentartása, és egyszersmind a közbátorságra is

*kiható intézkedések megtételére egy bizottmány megválasztása szükségesnek látván, elhatározatott, hogy a bizottmány megalakulásával azonnal az előmunkálatok megkezdessenek, és azok időszakonként a városi közönség szellemi és anyagi jólétének foltonos figyelembe tartásával készítendő jelentésüket a közelebbi községi képviselői ülés elébe felterjesztik.*¹⁷ E bizottmányba –melynek elnöke Horváth Mihály ügyvéd és képviselő lett– 18 tagot, közöttük 1 mérnököt és 5 építészt választottak.¹⁸

A városi Szépitészeti és Építészeti Bizottmány rendszeresen ülésezett és az ott kialakított álláspontot rögzítő jegyzőkönyveket az esedékes városi képviselőtestületi ülésen felolvasták, megvitatták, majd pedig határoztak a javaslatok sorsáról. Sajnos a választmányi ülések jegyzőkönyvei nem maradtak meg, így azok tartalmáról csak részleges és áttételes információik vannak. A választmány 1864 és 1867 között az illetékességi körébe tartozó kérdések közül négy fő területtel –így a városrendezési tervvel, a városház építésével, a városi temető területének növelésével, valamint a városi járdák és csatornák átépítésével– foglalkozott behatóan.

A Bizottmány életre hívását követően a számára előírtakkal egyezően csakhamar munkához látott, és az 1864. november 12-ére összehívott képviselőtestületi ülés –a Bizottmány előterjesztését elfogadva– úgy határozott, hogy annak két tagját, Dobrovits Ferenc mérnököt és Hötzl József építészt bízzák meg a városrendezési terv elkészítésével, és egyúttal úgy döntöttek, hogy az ehhez, valamint a terv nélkülözhetetlen részét képező csatorna- és járdaépítési munkákhoz szükséges felmérések költségeit a városi pénztárból fedezik.¹⁹

Dobrovits és Hötzl megbízatását az 1865. január 12-i képviselőtestületi ülés megerősítette, sőt azt kiegészítették azzal is, hogy pontos felmérés alapján készítsék el a város „térrajz”-át, és azt a Szépitészeti és Építészeti Választmány véleményével együtt terjesszék a város vezetői elé.²⁰

A városrendezési terv és a „térrajz” hamarosan elkészült, és azt a Bizottmány az 1865. március 1-én mutatta be a képviselőknek. A terv –amely mai ismereteink szerint Szombathely első városrendezési terve– és a hozzátartozó térkép sajnos nem maradt fenn, így annak fő elemeit is csak igen töredékesen rekonstruálhatjuk. Dobrovits Ferenc és Hötzl József munkája döntő részben a rendeltetésének hama-

rosan átadott vasútállomáshoz vezető, újonnan nyitandó utcák kialakításának kérdésével foglalkozott. A terv gazdasági, közlekedési és szállítási megfontolások alapján 4 új utca kialakítását, megnyitását javasolta. Az első az ún. Tizenháromvárost kötötte volna össze a vasútállomással, a második ezzel párhuzamos utca a kőszegi postautat a vasúttal, a harmadik Szentmárton községből kiindulva észak felé nyílt volna úgy, hogy mindkét előbb említett utcát átmetszette volna, míg a negyedik a szentmártoni kertektől a Csepregbe vezető útig húzódott volna. Figyelemmel arra, hogy a terv kivitelezése a város lakóit anyagilag ne terhelje meg, a választmány azt javasolta, hogy a tervezett utcák megnyitása előtt a városi belső telkek és a vasút közötti földterületet tagosítani kell, melynek következtében lehetővé válik az új utcák tervezett egyenesvonalú nyomvonalának kijelölése anélkül, hogy az érintett területen földtulajdonnal rendelkezők anyagi kárt szenvednének.

A képviselők a választmány előterjesztését elfogadták, és úgy döntöttek, hogy a terv kivitelezéséhez szükséges munkálatok lebonyolítását a Szépitő Bizottmányra bízák.²¹

A Dobrovits Ferenc és Hötzl József által kimunkált első városrendezési terv nem valósult meg, ám annak helyességét egyértelműen bizonyítja, hogy annak több elemét a későbbi rendezési tervek elkészítésekor messzemenően figyelembe vették. Így az említett négy utca közül hármat –így a Szelestey utcát, a Gyár (ma: Semmelweis) utcát és a Harmat (ma: Vörösmarty) utcát– lényegében ezen tervben foglaltak szerint alakítottak ki.

Az 1864 és 1867 között működött szombathelyi Szépítészeti és Építészeti Bizottmány másik fontos kezdeményezése a Széchenyi (ma: Berzsenyi) téren álló városháza emeletráépítéssel egybekötött átalakítása volt. Erre az 1865. január 12-én lezajlott képviselőtestületi ülésen tett javaslatot a választmány, mégpedig oly módon, hogy ekkor már be is nyújtották a szükséges tervrajzokat. Az ülés úgy döntött, hogy tekintettel az ügy nagy horderejére, felkérlik a szombathelyi születésű, neves bécsi építész, Vojta Donátot, hogy ő is készítsen egy átalakítási tervet.²²

Vojta eleget tett a felkérésnek, és az általa elképzelt új szombathelyi városháza –három homlokzati és az épület belső beosztását tartalmazó– tervét ellenszolgáltatás nélkül szülővárosa rendelkezésére bocsátotta.²³ Az 1865. május 31-i városi képviselőtestületi ülés –ame-

lyen Vojta egy héttel korábban kelt és a fentieket tartalmazó levelét felolvasták– úgy foglalt állást, hogy a tervek „... jöllehet kellő pontossággal készítve, legkisebb kifogás alá nem eshetnek, minthogy azonban a város házának oly. alakbani felállítása és erre szükségelt tetemesebb költségek a város körülményeihez képest ennek anyagi erejét és szerény igényeit túlságosan fölül halladná, egyedül ezen okból elfogadhatók nem lévén, a tisztelt építész urnak szülővárosa iránt tanúsított ebbeli szivességének megörökítésére emlékül fentartatnak. Miről címzett építész ur értesítenni rendeltetik.”²⁴ Vojta Donát e terve sajnós nem maradt fenn a képviselőtestület iratai között, ám annyi bizonyosnak látszik, hogy azt nem használták fel a városháza jóval később történt átalakítása során.

A Szépészeti és Építészeti Választmány kezdeményezésére az 1865. január 30-i képviselőtestületi ülés a Szentmártonban működő Domonkos szerzetesrendhez fordult kérve, hogy a szűkössé vált városi temető területének növelése céljából a rend engedjen át akár cserével, akár adás-vétel útján egy megfelelő nagyságú földdarabot a városnak. A képviselők a Szépítészeti Bizottmányt felhatalmazták, hogy vegye fel a kapcsolatot az ügyben a Domonkos renddel.²⁵

A Bizottmány elnöke 1865. november 9-én tartott ülésükön a képviselőtestület tagjait –a szerzetesrend perjelével történt levélváltás nyomán– arról informálhatta, hogy a rend kész a szükséges területet katasztrális holdanként 700 forintért a városnak eladni. Az ülés a rend ajánlatát elfogadta, és elrendelte a szóban forgó terület megvásárlását.²⁶

A Szépítészeti és Építészeti Bizottmány egyik igen hangsúlyos feladatának tekintette a városban lévő járdák kiköveztetését és a szükséges vízelvezető csatornák kiépítését. Így kezdeményezték a Kőszegi, a Kámoni (más néven: Kám, ma: Szily János), és a Forró (ma: Kossuth Lajos) utcák járdáinak kiköveztetését, valamint azt, hogy a Forró, a Hosszú (ma: Thököly Imre) és a Rumi utcában épüljön vízelvezető csatorna.²⁷ Tekintettel a város szűkös anyagi helyzetére az 1865. június 10-i képviselőtestületi ülés –elfogadva a választmányi előterjesztést– felkérte a megye főispáni helytartóját, engedélyezze, hogy a Rumi és a Hosszú utcabeli csatornák kivitelezési munkáihoz a megyei börtön rabjait is igénybe vegyék.²⁸ Ugyancsak a választmány kezdeményezésére a városi képviselők 1865. szeptember 14-én meg-

tartott ülésükből felszólították a szombathelyi háztulajdonosokat, hogy a házaik előtti járdákat mielőbb köveztessek ki.²⁹

A Szépítészeti és Építészeti Választmány –bár nem tartozott szorosán vett feladatai közé– foglalkozott a város tűzbiztonságának kérdéseivel is. Így az 1865. május 31-i képviselőtestületi ülésre benyújtott egyik, és később határozattá emelt javaslatunk azt tartalmazta, hogy a város tűzbiztonságának növelése érdekében tűzvédelmi rendszabályokat kell életbe léptetni, továbbá tűzoltási próbákat kell tartani, továbbá az esetleg hiányzó és szükséges tűzoltó eszközök pótlásáról mielőbb gondoskodni kell.³⁰

Az 1864 és 1867 között működött Szombathelyi Szépítészeti és Építészeti Választmány tevékenységének ismertetése során zárásként még egy, már a reformkori előzményeknél is említett, a választmány feladatkörébe tartozó jogosítványról, ma azt mondanánk hatósági jogköréről kell szólnunk. Nem tudjuk pontosan mikor és milyen előzmények után hozott döntés nyomán, de tény, hogy a választmány minden, a városban megindult építkezés megtekintésére jogosult volt, amelyért az építetők 3 forintot tartoztak fizetni.³¹ Nincs pontos adatunk arra, hogy e szemléken mit vizsgált a választmány, de valószínűsíthetjük, hogy ilyen alkalmakkor az érvényes építészeti és tűzbiztonsági előírások betartását, valamint az építkezéseknek a benyújtott tervvel való egyezőségét ellenőrizték.

1867-ben a kiegyezés megkötését, helyesebben a kiegyezési törvénycikkely elfogadását követően újjászervezték a közigazgatást Szombathelyen is, mely változás érintette a Szépítészeti és Építészeti Választmányt is. Az 1867. június 1-én lezajlott városi közgyűlés ezzel kapcsolatosan így határozott: *„A város kebelében előforduló építkezések körül igényelt rend, külcsin és tisztaság behozatala, de közbátorság tekintetéből a korábbi gyakorlathoz képest Szépítő Bizottság megalakítása elhatározatik.*”³² E választmányba 19 személyt delegáltak, akik közül nem kevesebb, mint 10 –köztük az elnök Horváth Mihály, valamint a szakismeretet biztosító 1 mérnök és 5 építész– a „rég” választmánynak is tagja volt.³³ Így azt mondhatjuk, hogy az 1864-ben életre hívott Szépítészeti és Építészeti Választmány gyakorlatilag a helyén maradvá tovább folytathatta tevékenységét. E folyamatosságra utal az is, hogy az 1867. július 8-i Szombathely városi közgyűlés előírta, hogy *„... a város rendezése, a kiépítendő utcák vonalainak meghatározása, szóval a város szépítésére vonatko-*

zó korábbi intézkedések elvileg ezuttal is elfogadandónak határozatván, a Szépítő Bizottmány erről jelen határozat által értesítendő, miszerint a megkezdett munkáját mielőbb bevégezni s azt a közgyűlés elébe terjeszteni igyekezzék.”³⁴ Adatszerűen is igazolható, hogy a választmány 1867 után is rendszeres és szakszerű munkát folytatott, amelyre a városi tanács igényt is tartott.

Szombathely városszépítésében új fejezet 1885-ben kezdődött, amikor megalakult a Szombathelyi Szépítő Egyesület, amely a Szépítészeti Választmányhoz hasonlóan szervezetileg is szorosan együttműködött a városi tanáccsal, hiszen az egyesületnek –alapszabálya szerint– hivatalból mindig tagja volt a polgármester, a városkapitány, a városi mérnök, a főjegyző, a számvevő, a gazdasági felügyelő, a városi orvos, valamint a képviselőtestület további négy tagja.³⁵ A Szombathelyi Szépítő Egyesület közel hatvan esztendőös folyamatos tevékenysége során nagyon sokat tett Vas megye székhelyének szépítéséért, csinosításáért, elsősorban pedig a városi parkok kialakításáért és ápolásáért, és a nevéhez fűződő legnagyobb szabású és talán legmaradandóbb alkotás az Oladi Kilátó felépítésének megszervezése volt. Ismeretes, hogy a Szombathelyi Szépítő Egyesület 1943-ban történt megszűnését követően csak 1968-ban alakulhatott újjá.

Jóllehet Szombathelyen a városszépítés megindulását általában a Szépítő Egyesület 1885-ben történt létrejöttétől eredeztetjük, mégis –figyelemmel a fentiekre– nem lehet kétséges, hogy kisebb-nagyobb megszakításokkal Vas megye székhelyén már több, mint másfél évszázad óta folyik szervezett és tervezett városszépítés, amely tevékenységnek igazán fontos és szerves részét képezi reformkori, valamint az 1864 utáni szépítő és építő választmányok, biztosságok működése, amely választmányok –bár másfajta alapon szerveződtek és dolgoztak, mégis– indokoltan tekinthetők a Szombathelyi Szépítő Egyesület elődeinek.